

ПИШНА А. Г.

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративної
діяльності поліції факультету
підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності
(Одеський державний університет
внутрішніх справ)
ORCID ID: 0000-0002-1776-3034

УДК 351.74:342.7(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.4.125>

ЗМІСТ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИХ ОСНОВ ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ І БЕЗПЕКИ

В статті здійснено аналіз змісту теоретико-правових основ дотримання прав і свобод людини Національною поліцією України у сфері публічного порядку і безпеки. Особливо важливого значення це набуває у діяльності Національної поліції України, яка виконує функцію із забезпечення публічного порядку та безпеки. У процесі реалізації своїх повноважень Національна поліція щодня вступає у безпосередній контакт із громадянами, що передбачає високий рівень відповідальності, правової обґрунтованості дій і неухильного дотримання принципів прав людини. Формування ефективного механізму реалізації прав і свобод людини є основою у побудові правової, демократичної держави. Україна, як країна, що перебуває у процесі трансформації та інтеграції в європейський правовий простір, приділяє значну увагу удосконаленню діяльності правоохоронних органів, зокрема Національної поліції, який повинен не лише реагувати на правопорушення та забезпечувати публічну безпеку, але й дотримуватися при цьому високих стандартів прав людини, визначених як національним законодавством, так і міжнародним. Забезпечення дотримання прав і свобод у діяльності Національної поліції потребує не лише чітко прописаних норм і процедур, а й належного наукового обґрунтування. Саме теоретико-правові основи виступають системоутворюючим елементом, що визначає концептуальні підходи до правозастосовної практики в органах внутрішніх справ. Зміст цих основ охоплює широке коло питань: від філософії права, принципів законності й гуманізму до конкретних правових механізмів регламентації діяльності поліцейських.

Зроблено висновок, що дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України є однією з ключових засад демократичної правової держави, що мають комплексний характер і включають як загальні принципи права, так і конкретні положення національного та міжнародного законодавства, що регламентують поліцейську діяльність. Зміст цих основ охоплює систему правових, філософських, етичних та організаційних елементів, які визначають методи, межі й механізми втручання поліції у сферу прав людини. Теоретико-правові основи не лише орієнтують практику правоохоронної діяльності в напрямку захисту особи, але й служать критерієм оцінки законності, справедливості та ефективності функціонування органів поліції.

Ключові слова: Національна поліція, забезпечення, дотримання прав і свобод людини, публічний порядок і безпека, суб'єкт, правозахисна діяльність, безпека, адміністративна діяльність, адміністративні послуги, публічна влада.

Pyshna A. G. Content of theoretical and legal basis of the compliance of human rights and freedoms by the national police of Ukraine in the field of public order and security

The article analyzes the content of the theoretical and legal foundations of the observance of human rights and freedoms by the National Police of Ukraine in the field of public order and security. This is especially important in the activities of the National Police of Ukraine, which performs the function of ensuring public order and security. In the process of exercising its powers, the National Police comes into direct contact with citizens every day, which implies a high level of responsibility, legal justification of actions, and strict adherence to human rights principles. The formation of an effective mechanism for the implementation of human rights and freedoms is the basis for building a legal, democratic state. Ukraine, as a country undergoing transformation and integration into the European legal space, pays significant attention to improving the activities of law enforcement agencies, in particular the National Police, which must not only respond to offenses and ensure public safety, but also to adhere to high standards of human rights, defined by both national and international legislation. Ensuring respect for rights and freedoms in the activities of the National Police requires not only clearly prescribed norms and procedures, but also proper scientific substantiation. It is the theoretical and legal foundations that act as a system-forming element that determines conceptual approaches to law enforcement practice in internal affairs bodies. The content of these foundations covers a wide range of issues: from the philosophy of law, the principles of legality and humanism to specific legal mechanisms for regulating police activities.

It is concluded that respect for human rights and freedoms in the activities of the National Police of Ukraine is one of the key principles of a democratic legal state, which are comprehensive in nature and include both general principles of law, as well as specific provisions of national and international law regulating police activities. The content of these foundations encompasses a system of legal, philosophical, ethical and organizational elements that determine the methods, limits and mechanisms of police intervention in the field of human rights. Theoretical and legal foundations not only guide the practice of law enforcement activities towards the protection of the individual, but also serve as a criterion for assessing the legality, fairness, and effectiveness of the functioning of police agencies.

Key words: *National Police, ensuring, observing human rights and freedoms, public order and security, subject, human rights activities, security, administrative activities, administrative services, public authorities.*

Актуальність дослідження. У сучасному українському суспільстві, що перебуває у стані глибоких політичних, правових і безпекових змін, зростає потреба в ефективному захисті прав і свобод людини як найвищої цінності держави. Особливо важливого значення це набуває у діяльності Національної поліції України, яка виконує функцію із забезпечення публічного порядку та безпеки. У процесі реалізації своїх повноважень Національна поліція щодня вступає у безпосередній контакт із громадянами, що передбачає високий рівень відповідальності, правової обґрунтованості дій і неухильного дотримання принципів прав людини.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю чіткого наукового розуміння змісту теоретико-правових основ, які лежать в основі поліцейської діяльності у сфері дотримання прав і свобод. Успішна реалізація завдань Національної поліції неможлива без сформованих теоретичних підходів до її правозахисної ролі, без визначення меж допустимого втручання у права людини, без належного нормативного забезпечення й правової культури працівників поліції. Крім того, сучасний стан розвитку правової держави вимагає оновлення

та переосмислення підходів до концепції забезпечення публічного порядку. Зміцнення європейських інтеграційних прагнень України актуалізує потребу в приведенні національних механізмів захисту прав людини у відповідність до стандартів Ради Європи, ОБСЄ та ООН. У цьому контексті дослідження змісту теоретико-правових основ виступає не лише науковою, а й практично значущою умовою модернізації правоохоронної системи України.

Огляд останніх досліджень. Схожу до нашої проблематику досліджували науковці такі, як В. Авер'янов, О. Андрійко, О. Бандурка, В. Безега, О. Безпалова, Ю. Битяк, С. Братель, О. Брусакова, А. Васильєва, С. Вітвіцький, В. Галуцько, В. Гаращук, І. Голосніченко, С. Гусаров, О. Джафарова, Р. Дмитрик, О. Дрозд, І. Додіна, В. Заросило, Д. Калянов, Д. Катрич, Я. Квітка, О. Кобзар, М. Ковалів, С. Ківалов, О. Ключніченко, В. Ковальська, Т. Коломєць, В. Колпаков, А. Комзюк, О. Ковальова, М. Корнієнко, В. Кононець, В. Ліпкан, М. Лошицький, М. Мартинов, О. Музичук, О. Негодченко, О. Остапенко, О. Падалка, Г. Парханов, С. Петков, В. Поліщук, О. Рябченко, І. Самощенко, Р. Сербин, А. Собакарь, Є. Соболев, В. Сокурєнко, Ю. Скуртов, О. Ульянов, В. Усупов, А. Танько, Ю. Тихомиров, С. Шатрава, В. Шкарупа, О. Юнін, Х. Ярмачі та інші. Однак, свою увагу вони звертали на загальні положення або аналізувати більш загальні, суміжні чи спеціальні виклики.

Мета статті полягає у дослідженні змісту теоретико - правових основ дотримання прав і свобод людини Національною поліцією України у сфері публічного порядку і безпеки.

Виклад основних положень. Формування ефективного механізму реалізації прав і свобод людини є основою у побудові правової, демократичної держави. Україна, як країна, що перебуває у процесі трансформації та інтеграції в європейський правовий простір, приділяє значну увагу удосконаленню діяльності правоохоронних органів, зокрема Національної поліції, який повинен не лише реагувати на правопорушення та забезпечувати публічну безпеку, але й дотримуватися при цьому високих стандартів прав людини, визначених як національним законодавством, так і міжнародним. Забезпечення дотримання прав і свобод у діяльності Національної поліції потребує не лише чітко прописаних норм і процедур, а й належного наукового обґрунтування. Саме теоретико-правові основи виступають системоутворюючим елементом, що визначає концептуальні підходи до правозастосовної практики в органах внутрішніх справ. Зміст цих основ охоплює широке коло питань: від філософії права, принципів законності й гуманізму до конкретних правових механізмів регламентації діяльності поліцейських.

У сучасних умовах воєнного стану, посиленої соціальної напруги та зміни безпекової парадигми, розуміння сутності теоретико-правових основ є необхідним для забезпечення балансу між потребою в громадському порядку та необхідністю неухильного дотримання прав людини. Саме тому аналіз змісту цих основ дозволяє не лише підвищити якість правоохоронної діяльності, але й зміцнити довіру громадян до Національної поліції як до служби, що має слугувати інтересам суспільства.

Науковці зазначають, що ключовим завданням є не лише закріплення норм права, а й створення належних процедур їх застосування, забезпечення прозорості та підзвітності поліції перед суспільством, формування довіри населення до правоохоронної системи та належної професійної підготовки особового складу [1]. Проф. І. Магновський та О. Косарєвська наголошують, що забезпечення прав людини у діяльності поліції передбачає імплементацію міжнародних стандартів, практики Європейського суду з прав людини та принципів демократичної правової держави, які стають методологічною основою розвитку національного законодавства у цій сфері [2]. Отже, теоретико-правові засади діяльності Національної поліції України інтегрують як національні, так і міжнародні правові підходи, що дозволяє підвищувати ефективність захисту прав і свобод громадян у публічному просторі.

Діяльність Національної поліції у сфері забезпечення публічного порядку та безпеки слід розглядати не лише як інструмент підтримання дисципліни та контролю у суспільстві, а передусім як комплексний правовий і соціальний механізм гарантування прав і свобод людини, що виступає головним критерієм правомірності та легітимності поліцейської діяльності у демократичній державі.

До ключових складових теоретико-правових основ, належать визначення та класифікація прав і свобод людини, система джерел правового регулювання у сфері публічної безпеки, принципи та стандарти діяльності поліції, що впливають як із національного законодавства, так і з міжнародних зобов'язань України, механізми контролю та забезпечення дотримання основних правових стандартів у процесі реалізації поліцейських повноважень. Науковець П. Рабінович, підкреслює, що застосування законодавства у діяльності поліції має узгоджуватися не лише з положеннями Конституції України, а й з міжнародними стандартами, насамперед Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод[3]. Згідно зі статтею 3 Конституції України [4], людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Цей фундаментальний конституційний принцип визначає зміст і спрямованість державної політики, а також формує базову орієнтацію в діяльності всіх органів державної влади, насамперед органів, що забезпечують публічний порядок і безпеку. У цьому контексті Національна поліція України має не лише забезпечувати правопорядок у суспільстві, а й виконувати функцію гарантованого дотримання та захисту прав і свобод людини в межах своїх повноважень, зокрема у сфері підтримання публічного порядку та реагування на загрози публічній безпеці. Окрім того, статтею 64 Основного Закону передбачено, що обмеження прав можливі тільки на підставі закону, у демократичному суспільстві та з метою захисту національної безпеки, громадського порядку, здоров'я і прав інших осіб. Ключовими орієнтирами в діяльності Національної поліції є право на свободу, особисту недоторканність, мирні зібрання, недоторканність житла, захист від катувань тощо.

Теоретико-правові основи дотримання прав і свобод людини Національною поліцією у сфері публічного порядку і безпеки закладено і в Законі України «Про Національну поліцію», де наголошено на: служінні суспільству; дотримання прав і свобод; пропорційності, законності, відкритості; поліції як сервісної служби. Що тісно переплітається з принципами законності дії працівниками національної поліції тільки в межах повноважень і процедур; пропорційності застосування ними сили чи обмежень лише настільки, наскільки це необхідно; недискримінації рівність перед законом, як це передбачено законодавством, де стаття 6 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» зазначає, що форми дискримінації з боку державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, юридичних осіб публічного та приватного права, а також фізичних осіб, забороняються[5]. Поваги до людської гідності; орієнтації на сервіс і партнерство з громадою та підзвітності і відкритості поліції.

Обов'язковими для України є дотримання та виконання міжнародних стандартів, Європейської Конвенції з прав людини; Міжнародного кодексу поведінки державних посадових осіб та практики ЄСПЛ тощо.

Висновки. Отже, дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України є однією з ключових засад демократичної правової держави, що мають комплексний характер і включають як загальні принципи права, так і конкретні положення національного та міжнародного законодавства, що регламентують поліцейську діяльність. Зміст цих основ охоплює систему правових, філософських, етичних та організаційних елементів, які визначають методи, межі й механізми втручання поліції у сферу прав людини. Теоретико-правові основи не лише орієнтують практику правоохоронної діяльності в напрямку захисту особи, але й служать критерієм оцінки законності, справедливості та ефективності функціонування органів поліції. З урахуванням воєнного стану, необхідності збереження суспільного порядку та водночас дотримання демократичних свобод надзвичайно важливо забезпечити відповідність дій поліції сучасним правовим стандартам.

Список використаних джерел:

1. Вітвіцький С. С., Тулінов В. С., Мердова О. М. та ін Поліцейська діяльність : підручник за заг. ред. проф. С. С. Вітвіцького. Київ : ВД Дакор, 2021. 372 с.

2. Магновський І. Й., Косаревська О. В. Міжнародні стандарти забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності національної поліції України: реалії сьогодення. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2023. Вип. 16 (28). С. 78-86. DOI: <https://doi.org/10.33098/2078-6670.2023.16.28.78-8>

3. Рабінович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1(84). С. 19–29

4. Конституція України. Закон України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

5. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні. Закон України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>

